

با گرامی‌داشت یاد دکتر حسین عظیمی (اقتصاددان برجسته‌ی کشورمان):

توسعه‌ی اقتصادی مستلزم رفتارهای خاصی در زمینه‌های مختلف زندگی است و این رفتارها بستگی زیادی به فرهنگ و باورهای ما دارد، مثلاً درباره‌ی جایگاه زن در خانواده‌های ایرانی، باور بیش‌تر ایرانیان این است که زن باید امور خانه‌داری، بچه‌داری و ... را بر عهده داشته باشد و رفتارهای زنان ما نیز براساس همین باورها و عقاید شکل گرفته است و اثر اقتصادی این باور هم روشن است و اگر به‌جای آن باور می‌داشتیم که زن و مرد به‌طور یکسان باید در فعالیت خارج و داخل خانه نقش داشته باشند، جمعیت فعال کشورمان از ۱۳ میلیون نفر به بیش از ۲۵ میلیون نفر افزایش می‌یافت و حجم اشتغال و مقدار تولید ملی افزایش زیادی پیدا می‌کرد.

هرگاه باورهای مردم کشور چنین شود، سبب توسعه‌ی اقتصادی می‌شود، مثلاً احترام به حقوق دیگران را باور داشته باشند و برای اعتقاد و نظر دیگران هرچند متفاوت با نظر خود، ارزش قایل بوده و بدون تعصب، وجود تفاوت‌ها را بپذیرند، مردمی که از صمیم قلب، علم را باور داشته و معتقد باشند که هر حادثه‌ای علتی دارد و باید به دنبال کشف آن به روش علمی باشند و مردمی که برای سرافرازی و پیشرفت خود و کشور خویش آگاهانه تلاش کنند، زیستن در کشوری مرفه را برای خود و هم‌میهنان خود به ارمغان می‌آورند.

وقتی مردم کشورمان به این درجه از توسعه‌ی فرهنگی دست پیدا کنند، توسعه‌ی اقتصادی میوه‌ای دست‌یافتنی است و تویی که با نگاهی دیگر، «اقتصاد» را می‌خوانی، نقش بزرگی در توسعه‌ی فرهنگی داری؛ زیرا علم از یک‌سو به دانش خودمان اضافه می‌کند و از سویی دیگر ناخودآگاه اطلاعات افرادی را که با ما در ارتباطند، بالا می‌برد.

مباحث اقتصادی را با هدف فهمیدن سازوکارهای اقتصادی بخوان و از انتقال دادن آن به دیگران در بحث‌های دوستانه لذت ببر و مطمئن باش که هم وظیفه‌ی خود را در قبال ارتقای فرهنگ جامعه انجام داده‌ای و هم نمره‌های بالا را نصیب خود خواهی کرد و در آزمون ورودی دانشگاه‌ها (کنکور) سربلند خواهی بود.

به امید آن روز

نسرین جعفری - منصوره فولادی

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

مقدمه

دانش آموز گرامی

ورود شما را به دوره‌ی متوسطه دوّم تبریک می‌گوییم. این دوره، شما را برای زندگی و کار در جامعه و تحصیل در دوره‌های بالاتر آماده می‌کند. اگر بگوییم آینده‌ی شغلی بستگی به موفقیت تحصیلی شما در این دوره‌ی سه‌ساله دارد، اغراق نکرده‌ایم. شما برای موفقیت در این دوره باید تلاش کنید و از مشاوران، معلمان و کتاب‌های مناسب برخوردار شوید.

ما در انتشارات مبتکران، بسیار خرسندیم که کتاب‌های آموزش و آزمون را در اختیار شما قرار می‌دهیم. این کتاب‌ها برای دانش‌آموزانی به رشته‌ی تحریر درآمده است که مایلند در بهترین دانشگاه‌ها و رشته‌های علوم انسانی تحصیل کنند و آینده شغلی خوبی را رقم بزنند.

مؤلفان محترم اقتصاد دهم در کنار آموزش کامل و جامع از درس اقتصاد، بانک پرسش‌های چهارگزینه‌ای کنکور و پرسش‌های تألیفی در اختیار شما قرار می‌دهند. این پرسش‌ها براساس فصل‌ها و بخش‌های کتاب درسی طبقه‌بندی شده‌اند که ضمن یادگیری، شما را برای هر آزمون تشریحی و تستی آماده می‌سازند.

در این کتاب از آیکون‌های زیر برای طبقه‌بندی پرسش‌ها استفاده شده است:

□ پرتکرار

■ دشوار

■ خیلی دشوار

■ پرتکرار و دشوار

مطالعه‌ی پاسخ‌نامه‌ی تشریحی همراه با نکته‌های کلیدی و آموزنده، موفقیت شما را تسهیل و اطلاعات درسی را تثبیت خواهد کرد.

در پایان وظیفه خود می‌دانیم از مؤلفان محترم این کتاب، سرکار خانم نسرین جعفری و خانم دکتر منصوره فولادی، آقای اصغر حجازیان (ناظر علمی و دبیر مجموعه) تشکر کنیم.

همچنین از آقای مظاهر حسنی و خانم فیروزه مرادی که زحمت حروف‌چینی و صفحه‌آرایی و خانم مونا خدایی که صفحه‌آرایی نهایی کتاب را برعهده داشتند و خانم‌ها بهاره خدایی، سمانه ایمان‌فرد و نرگس سریندی بسیار ممنونیم و برای همه این عزیزان آرزوی موفقیت می‌کنیم.

انتشارات مبتکران

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
بخش ۱: آشنایی با اقتصاد	
فصل (۱) اقتصاد چیست؟	۷-۱۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۵-۲۴
پاسخنامه تشریحی	۲۵-۳۰
فصل (۲) تولید	۳۱-۳۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۵-۴۲
پاسخنامه تشریحی	۴۳-۴۸
فصل (۳) بازار	۴۹-۵۷
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۵۸-۷۱
پاسخنامه تشریحی	۷۲-۸۲
فصل (۴) آشنایی با شاخص‌های اقتصادی	۸۳-۹۰
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۹۱-۱۰۸
پاسخنامه تشریحی	۱۰۹-۱۲۸
بخش ۲: نهادهای پولی و مالی	
فصل (۱) پول	۱۲۹-۱۳۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۳۵-۱۴۳
پاسخنامه تشریحی	۱۴۴-۱۵۲
فصل (۲) بانک	۱۵۳-۱۵۷
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۵۸-۱۶۸
پاسخنامه تشریحی	۱۶۹-۱۷۶
فصل (۳) بازار سرمایه	۱۷۷-۱۷۹
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۸۰-۱۸۵
پاسخنامه تشریحی	۱۸۶-۱۹۰
بخش ۳: توسعه اقتصادی	
فصل (۱) رشد، توسعه و پیشرفت	۱۹۱-۱۹۷
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۹۸-۲۰۹
پاسخنامه تشریحی	۲۱۰-۲۱۶
فصل (۲) فقر و توزیع درآمد	۲۱۷-۲۲۰
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۲۱-۲۲۹
پاسخنامه تشریحی	۲۳۰-۲۳۶
بخش ۴: مدیریت کلان اقتصادی	
فصل (۱) دولت و اقتصاد	۲۳۷-۲۴۲
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۴۳-۲۵۴
پاسخنامه تشریحی	۲۵۵-۲۶۰
فصل (۲) بودجه و مالیه دولت	۲۶۱-۲۷۱
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۷۲-۲۹۰
پاسخنامه تشریحی	۲۹۱-۳۰۸
بخش ۵: اقتصاد جهان و ایران	
فصل (۱) اقتصاد بین‌الملل	۳۰۹-۳۱۸
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۱۹-۳۳۳
پاسخنامه تشریحی	۳۳۴-۳۴۰
فصل (۲) اقتصاد ایران	۳۴۱-۳۴۵
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۴۶-۳۵۲
پاسخنامه تشریحی	۳۵۳-۳۵۶
فصل (۳) اقتصاد ایران در مسیر پیشرفت	۳۵۷-۳۶۰
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۶۱-۳۶۵
پاسخنامه تشریحی	۳۶۶-۳۶۸

در کاوش‌های باستان‌شناختی تخت جمشید در بخش «خزانه» نزدیک به ۲۰/۰۰۰ گل نشسته بدست آمد که بیش‌ترین آنها اسناد مالی، اقتصادی و سند پرداخت حقوق کارگران بر مبنای آرد، غله، گوسفند و... است.

تاریخچه پرداخت مالیات‌های غیرنقدی در ایران:

لوح‌های تخت‌جمشید نشان می‌دهد که در آن زمان، مالیات‌های زیادی دریافت می‌شد. در این لوح‌ها با مأموران و کارمندانی با عنوان «بَریکه‌ره» آشنا می‌شویم، که به معنای، دریافت‌کننده مالیات غله است. پس از آن به «خراج‌گیر» برمی‌خوریم که واژه‌ای، پارسی - عیلامی است و زیر نظر کارمندان رده بالاتر، خراج بز و گوسفند می‌گرفتند. میزان مالیات از سوی «دیوان اداری» به دقت تعیین می‌شد. در میان مالیات‌دهندگان، به نام زنانی نیز برمی‌خوریم که صاحب گله یا ملک شخصی بوده‌اند. در یک لوح، از کارمندی صحبت می‌شود که در حال سفر برای «شمارش مردم» است و این سند مربوط به جیره این کارمند

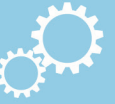
است از این جا معلوم می‌شود که سیستم «سرشماری نفوس» معمول بوده است.

در سند دیگری از کارمندی به نام «پتیسَه» یاد می‌شود، که اغلب در سفر است که از جمله، اسبی گرانبها را برای «فرنکه» رئیس تشریفات به همراه می‌برد. می‌توان حدس زد که این اسب، یکی از اقلام خراج دریافتی بوده است. مهر این کارمند، در چند لوح دیگر به چشم می‌خورد و او را یک بار دیگر در راه تحویل دادن «خراج بابل» و حمل «خراج کرمان» به تخت جمشید می‌بینیم.

«فرنکه» رئیس تشریفات

وقتی همه این اسناد را در ارتباط با یکدیگر بررسی می‌کنیم، می‌بینیم که همیشه میزان مالیات «یک دهم» بوده است که پتیسَه و همکارانش، مسئول جمع‌آوری آن بوده‌اند.

بخش اول آشنایی با اقتصاد

فصل اول اقتصاد چیست؟

پول:

واژه پول از زمان اشکانیان از «پول» یونانی گرفته شد و شکل مختصر «دیوبول» و «همیبول» بود که به مَهْرِی مسین گفته می‌شد که در خرید و فروش، دست به دست می‌گشت.

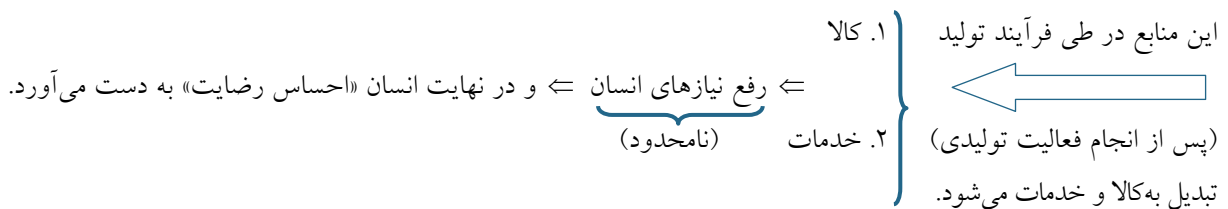
انسان به‌عنوان جانشین خدا در زندگی خویش اهداف، برنامه‌ها، مأموریت‌ها و نیازهایی دارد و برای ادامه حیات، ناگزیر است آن‌ها را برآورده کند، منبع رفع این نیازها، امکاناتی است که خداوند در اختیار انسان گذاشته شده است، پس با دو مفهوم «نیازهای انسان» و «منابع و امکانات» روبه‌رو می‌شویم.

نیازهای انسان مراتبی دارد:

اولین مرتبه ← نیازهای اولیه مادی است: غذا، آب، سرپناه. (نیاز به امنیت، آموزش و بهداشت و درمان هم، از نیازهای اولیه است).
نیازهای غیرمادی ← نیاز عاطفی، روحی، نیاز به علم، هنر، دین، اخلاق و ارتباط و تعامل با انسان‌ها و... که بدون رفع آن‌ها، انسان به کمال نمی‌رسد.

طی نکردن مراتب نیازها و توقف در یک مرتبه، سبب خلق نیازهای کاذب و زیاده‌روی در رفع نیازهای مادی و انحطاط انسان می‌شود.

۱. طبیعت (زمین، معادن، جنگل‌ها، دریاها، آبشار، حیوانات و...)، گاهی این منابع طبیعی باعنوان «زمین» معرفی می‌شود.	منابع و امکانات طبیعی یا عوامل تولید (محدود)
۲. نیروی انسانی (کار فیزیکی، کار فکری)	
۳. سرمایه (سرمایه پولی یا مالی، ماشین‌آلات، ساختمان‌ها، ابزار)	

نکته

انسان از منابع و امکانات طبیعی (عوامل تولید) که میزان آن در دنیا محدود است، کالا و خدمات تولید می‌کند و با آن نیازهای نامحدود خود را برطرف می‌کند. نیاز انسان محرک او برای فعالیت و تلاش است.

انسان موجودی کمال‌جو است. یعنی: با برآورده شدن پاره‌ای از نیازهایش، احساس بی‌نیازی به او دست نمی‌دهد، بلکه نیازهای تازه‌ای در او شکل می‌گیرد و با عطش بیش‌تری درصدد رفع این نیازها برمی‌آید. ولی اگر انسان در نیازهای مادی، متوقف شود، «کمال‌جویی» به «سیری‌ناپذیری» تبدیل می‌شود مانند: رفع تشنگی با آب دریا

اول: منابع و امکانات موجود در دسترس انسان «محدود» است. زیرا: ۱. زمین کشاورزی زیاد است ولی زمین‌های مرغوب که بازدهی بالایی دارند، کم است. ۲. زمین‌های نزدیک به محل زندگی که هزینه حمل و نقل چندانی ندارند، کم است. ۳. بسیاری از معادن ناشناخته مانده‌اند و یا در قرن گذشته، از آن‌ها استفاده بی‌رویه شده است. ۴. دانش فنی بشر و استفاده از این منابع، محدود است. ۵. استفاده از منابع باید با حفظ آن‌ها و رعایت «عدالت بین نسلی» همراه باشد.

دوم: منابع و امکانات «قابلیت مصارف متعدد» دارند، یعنی از آن‌ها برای رفع نیازهای مختلف و متنوع می‌توان استفاده کرد و یا ارزش‌های گوناگون تولیدی استفاده کرد.

مثلاً از نیروی کار جامعه هم می‌توان در فعالیت تولیدی و هم به شکل «نیروی نظامی» در تأمین امنیت کشور استفاده کرد و یا از روش‌های گوناگون تولیدی استفاده کرد.

دو نکته
مهم درباره
منابع و
امکانات

❖ کمیابی

محدودیت‌هایی که در مورد منابع وجود دارد، وضعیتی را ایجاد می‌کند که اقتصاددانان به آن «کمیابی» می‌گویند.

❖ مسئله انتخاب در اقتصاد

از آن جا که نیازهای انسان «نامحدود» و امکانات «محدود و کمیاب» است، انسان نمی‌تواند همه خواسته‌هایش را برآورده کند، و با توجه به این که منابع «کاربردهای گوناگون» دارند، انسان ابتدا باید آن گروه از نیازهایش را که اولویت بیش‌تری دارند، انتخاب کرده و برطرف سازد و هم‌چنین روش معینی را هم انتخاب کند. روش‌های کشت و آبیاری هم گوناگون است. مثلاً تصمیم بگیرد، زمین محدود خود را به زیر کشت گندم ببرد یا به ساخت مسکن اختصاص دهد یا بین هر دو کار تقسیم کند.

❖ علت‌های انتخاب اشتباه

عقلانیت محدود برخی انسان‌هاست که

الف) فقط منافع مادی را می‌بینند و آخرت را خرج دنیا می‌کنند.

ب) صرفاً نگاه کوتاه‌مدت دارند و منابع زیاد و دائمی بلندمدت را فدای منافع کم، موقتی و کوتاه‌مدت می‌کنند. مانند: تولیدکننده‌ای که از کیفیت محصول خود می‌کاهد، فروشنده‌ای که کم‌فروشی می‌کند، یا از ناآگاهی مشتری، سوءاستفاده می‌کند، یا تخریب و برداشت بی‌رویه از جنگل‌ها و آب‌های زیرزمینی.

❖ روش انتخاب (هزینه - فایده)

انسان به حکم سرشت خود، در هر انتخاب، به دنبال بیش‌ترین منافع و کم‌ترین ضرر است و از انتخابی که هزینه‌اش بیش‌تر از منافع آن باشد، صرف‌نظر می‌کند.

نکته

انسان، هر چند ممکن است در تشخیص منافع و هزینه‌ها، اشتباه کرده و انتخاب نادرست کند ولی در مورد «روش انتخاب» (هزینه - فایده) اشتباه نمی‌کند.

ملاک بهترین روش استفاده از منابع } ۱. با استفاده از منابع بتوان «بیش‌ترین میزان تولید» را به دست آورد.
و امکانات کدام است؟ } ۲. «سطح بالاتری از رفاه» را برای انسان فراهم کرد.

❖ اندیشه اقتصادی

حاصل تلاش فکری انسان‌ها، سازمان‌ها و کشورها برای یافتن بهترین راه استفاده از منابع و امکاناتشان است و تکامل اندیشه اقتصادی به همراه پیشرفت تمدن و علم ریاضی منجر به پیدایش «علم اقتصاد» گشت که یکی از مهم‌ترین معارف بشری و دانشگاهی است.

۱. مصرف‌کنندگان (خانوارها): مصرف‌کنندگان کالاها و خدمات می‌باشند.
 ۲. تولیدکنندگان (بنگاه‌ها و مؤسسات اقتصادی): خیریه‌ها و انواع مؤسسات انتفاعی و غیرانتفاعی کالاها و خدمات مورد نیاز مردم را تولید و در بازار عرضه می‌کنند. (بازیگران خرد اقتصاد)
 ۳. دولت: نهادی برای ایجاد نظم و انضباط و نظارت بر عملکرد اقتصاد است، که سعی در مدیریت و هدایت اقتصاد داخلی دارد
- الف) کالاها و خدماتی (مانند دفاع نظامی) را که بخش خصوصی تمایلی به تولید آن‌ها ندارد، تولید می‌کند. (بازیگر کلان اقتصادی)
- ب) بنگاه‌های خصوصی را به رعایت ضوابط و قوانین و بالا بردن سطح کیفیت کالاها و اصول بهداشت وادار می‌کند.
- پ) با در نظر گرفتن مصالح جامعه، سیاست‌هایی را اعمال می‌کند تا تولید یک کالا رونق بیاید و یا بیکاری در یک بخش کشور از بین برود.
۴. سازمان‌های اقتصادی بین‌المللی جهانی یا منطقه‌ای: در سطح جهان به فعالیت و نظارت می‌پردازند تا روابط اقتصادی بین کشورها بیش‌تر رونق بگیرد و حقوق همه طرف‌های درگیر در تجارت جهانی حفظ شود. مانند سازمان تجارت جهانی، بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و ...

بازیگران و فعالان
در عرصه
اقتصادی

□ برای اقتصاد دانان مهم است که در عرصه داخلی و خارجی، توانایی بازیگران رشد کرده، تقسیم کار و تعامل و همکاریشان افزایش یابد و کار یکدیگر را خنثی نکنند و مانند یک گروه موفق، عمل نمایند.

تعریف علم اقتصاد

علمی است که انتخاب‌های بشر را به صورت رابطه بین منابع و عوامل تولید کمیاب که موارد استفاده مختلف دارند و نیازهای مادی نامحدود او را مطالعه کرده و با ارائه بهترین انتخاب‌ها، رفتارهای فردی و جمعی انسان را مدیریت می‌کند و به نوعی «علم انتخاب» است. این تعریف سه نکته مهم دارد:

«نامحدود بودن نیازها» و «قابلیت مصارف متعدد منابع» و «محدود بودن منابع یا کمیابی»

- از آن‌جا که تغییر در اطلاعات، انگیزه‌ها، توانایی‌ها، توزیع برابر یا نابرابر فرصت‌ها، انتخاب‌ها و تصمیمات دیگران و ... در انتخاب‌های انسان تأثیر دارد، علم اقتصاد، خود را موظف به مطالعه این موارد می‌داند.

هدف علم اقتصاد

راهنمایی انسان برای انجام بهترین انتخاب و به کارگیری بهترین روش جهت استفاده از منابع و امکانات خویش.

هم به دنیا و هم به آخرت توجه می‌کند، بی‌اعتنایی به مسایل دنیوی و اقتصادی و همین‌طور اسیر شدن به مادیات را قبول ندارد، ویژگی مهم اسلام، این است که عبادت را صرفاً به رابطه فرد با خدا محدود نمی‌کند بلکه همه پیوندهای افراد (از جمله روابط اقتصادی) را، رنگ عبادت می‌زند، اما عقل انسان را برای رسیدن، به هدف، کافی نمی‌داند. آنچه اسلام در قالب اخلاق و احکام اقتصادی ارائه کرده، چراغ راهی است که عقلانیت اقتصادی برای رسیدن به هدفش نیازمند آن است. نداشتن معاش را خطری برای اعتقادات انسان می‌داند، فردی را که برای ارتقای سطح زندگی خانواده‌اش تلاش می‌کند، مانند جهاد کردن در راه خدا شایسته تقدیر می‌داند.

اقتصاد و آموزه‌های

اسلامی:

اهمیت علم اقتصاد

در عرصه اقتصاد، راه انتخاب بهتر را به انسان آموزش می‌دهد و بین دانش‌های بشری، جایگاه والایی دارد. عمق علمی زیادی دارد و مورد نیاز مؤسسات دولتی و خصوصی است و دارای بازار کار خوبی است.

جامعه‌ای که به دنبال حفظ استقلال فرهنگی و سیاسی است، چه باید بکند؟

باید به رشد و پیشرفت اقتصادی خود توجه کند، زیرا یکی از علل توجه اسلام به اقتصاد و علت اهمیت اقتصاد در جهان امروز، این است که اقتصاد بر همه جنبه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی زندگی ملل، تأثیر دارد و اگر کشور وضعیت اقتصادی اش نابسامان باشد از نظر اجتماعی و سیاسی به بحران دچار شده و تحت تأثیر فرهنگ‌های مهاجم قرار می‌گیرد.

آیا اقتصاد علم است؟

اقتصاد علم است؛ زیرا مانند علوم دیگر برای رسیدن به هدف خود از روش‌های علمی در مطالعات اقتصادی استفاده می‌کند. در همه شاخه‌های علوم، دانشمندان به دنبال یافتن روابط علت و معلولی بین پدیده‌های مربوط به خود می‌باشند ولی روش مطالعه همه آنان یکسان است (مشاهده، جمع‌آوری اطلاعات...) روش اقتصاددانان نیز مشابه روش علوم تجربی است ولی امکان استفاده از ابزارهایی چون میکروسکوپ را ندارند:

علم	دانشمند	هدف	روش مطالعه	مثال (کشف یک رابطه علت و معلولی)
شیمی	شیمیدان	یافتن رابطه علت و معلولی بین H ، O و ... (پدیده‌های شیمیایی)	مشاهده، جمع‌آوری اطلاعات، طبقه‌بندی اطلاعات، ارائه نظریه، بررسی، رد یا قبول یک نظریه	$H_2 + O = H_2O$ بین دو عنصر H و O این رابطه برقرار است: از ترکیب دو اتم نیدروژن و یک اتم اکسیژن همیشه یک مولکول آب به دست می‌آید.
اقتصاد	اقتصاددان	یافتن رابطه علت و معلولی بین عرضه، تقاضا، قیمت، پول، پس‌انداز، واردات و (پدیده‌های اقتصادی)	مشاهده، جمع‌آوری اطلاعات، طبقه‌بندی اطلاعات، ارائه نظریه، بررسی، رد یا قبول یک نظریه	تورم \Rightarrow افزایش چاپ اسکناس (افزایش عرضه پول) در جامعه بین عرضه اسکناس و قیمت‌ها این رابطه وجود دارد: هرگاه دولت چاپ اسکناس را زیاد کند، قیمت کالا و خدمات در کشور بالا خواهد رفت.

نتیجه

۱- در اقتصاد برای رسیدن به اهداف خاص می‌توان روش‌هایی را طراحی و اجرا کرد.
مثلاً برای کاهش تورم (هدف خاص) دولت باید چاپ و عرضه اسکناس را کم کند (طراحی و اجرای سیاست)

۲- می‌توان بروز مشکلات را پیش‌بینی کرد و برایش راه‌حل پیدا کرد.
مثلاً اکنون که عرضه پول به دلایلی در جامعه زیاد شده است، حتماً در آینده تورم بیش‌تری خواهیم داشت. (پیش‌بینی مشکلات)

- نتایج بالا، همگی حاصل استفاده از روش‌های علمی و مدل‌های ریاضی در مطالعات اقتصادی و شکل‌گیری و تکامل علم اقتصاد است.

علم اقتصاد درباره چه موضوعاتی بحث می‌کند؟

اقتصاددانان، موضوعات اقتصادی چون، تولید، مصرف، توزیع، تجارت، قیمت، رشد و پیشرفت، فقر، مالیات و... با روش‌های علمی مطالعه می‌کنند و دانش اقتصاد با دقت در منافع و هزینه‌ها، کمک می‌کند تا انسان‌ها، سازمان‌ها و کشورها، در استفاده از امکاناتشان، بهترین‌ها را انتخاب کنند.

نکته

تلاش برای یافتن بهترین انتخاب و بهترین راه ← پدید آمدن اندیشه اقتصادی ← با پیشرفت علوم و تمدن به ویژه استفاده از علم ریاضی ← علم اقتصاد

* تعریف چند مفهوم اولیه:

کالا: عبارت است از شیئی که برای رفع نیازهای انسان مورد استفاده قرار می‌گیرد و برای به دست آوردنش باید به عرضه‌کنندگان یا تولیدکنندگان آن پول بپردازیم. کالا، مفهومی اقتصادی است بنابراین اشیا یی که در بازار خرید و فروش نمی‌شود، کالا به شمار نمی‌رود.

خدمات: آن چه با پرداخت مالیات یا پول خریداری کرده و نیازهایمان را برطرف می‌کنیم ولی شیئی فیزیکی و قابل لمس نیست مانند خدمات معلمان، پزشکان، مشاوران حقوقی ...

- انواع کالاها
- ۱- مصرفی: کالاهایی که در بازار عرضه شده و توسط مصرف‌کنندگان نهایی خریداری می‌شود
 - بی‌دوام: مانند خوراک و پوشاک
 - بادوام: کالاهایی که خودشان مصرف نمی‌شوند بلکه خدمات آن‌ها در طول زمان مصرف می‌شود. چون یخچال خانه و خودرو
 - ۲- واسطه‌ای: کالاهایی که توسط تولیدکنندگان برای استفاده در فرایند تولید و تبدیل آن به کالاهای مختلف دیگر خریداری می‌شود مانند: گوجه فرنگی که توسط «کارخانه رب گوجه» خریداری می‌شود.
 - ضروری: (مصرفی ضروری) کالاهایی که برای تأمین نیازهای اولیه مصرف‌کنندگان، تولید شده است خوراک، پوشاک، مسکن
 - تجملی: (مصرفی تجملی) کالاهایی که نیازهای کم اهمیت‌تر را برطرف می‌کنند (لوازم، فرش‌های گران قیمت)
 - ۳- سرمایه‌ای: کالاهای بادوامی هستند که در فرایند تولید به وسیله بنگاه‌های تولیدی به کار گرفته می‌شوند مانند: یخچال در بستنی فروشی و ابزار تولیدی، ماشین آلات و ساختمانی که تولیدکنندگان برای تولید کالاهای خود مورد استفاده قرار می‌دهند.

تشخیص ضروری و یا تجملی بودن کالا: مصرف‌کننده، اهمیت کالا را با حساسیت خود نسبت به قیمت، نشان می‌دهد. اگر با وجود تغییر زیاد در قیمت کالا، مصرف آن را، تغییر ندهد. «کالای ضروری» است، مانند «نمک، دارو و اگر با کمی تغییر در قیمت، مصرف را تغییر دهد، «کالای لوکس و تجملی» است. پس ضروری یا تجملی بودن کالا، مفهومی اقتصادی است و از فردی به فرد دیگر و از زمانی به زمان دیگر و جامعه‌ای دیگر، متفاوت خواهد بود.

تکمیلی: کالاهای واسطه‌ای = یا بخشی از کالاهای نهایی (مصرفی) هستند و تولیدکنندگان آن‌ها را خریداری کرده و به عنوان مواد اولیه در ساختن کالاهای نهایی مورد استفاده قرار می‌دهند، مانند رادیوضبط یا برف پاک کن و دستگیره اتومبیل که تولیدکنندگان خودرو آن را خریداری می‌کنند و ما خانواده‌ها، خریدار مثلاً دستگیره نیستیم و یا کالاهایی می‌باشند که در تولید کالاهای دیگر استفاده می‌شوند، مانند گوجه‌فرنگی که توسط کارخانه‌ها برای تولید رب خریداری می‌شود.

نکته

خدمات واسطه‌ای = تولیدکنندگانی که کالا یا خدمات نهایی تولید می‌کنند، در کار خود از خدمات واسطه‌ای (کمکی) مؤسسات دیگر استفاده می‌کنند، مانند آموزشگاه‌ها که خدمات آموزشی (نهایی) تولید می‌کنند و از شرکت‌هایی که مشاوره تحصیلی می‌دهند یا شرکت‌هایی که آزمون‌های ماهانه تستی می‌گیرند و یا کلاس‌های زبان و تقویتی و... دارند، استفاده می‌کنند (خدمات واسطه‌ای).

هزینه فرصت از دست رفته: وقتی منابع و امکانات در دسترس را که قابلیت مصارف متعدد دارد به مصرف خاصی می‌رسانیم در واقع از مصارف دیگر و آثاری که می‌توانست به بار بیاورد صرف نظر کرده‌ایم. بنابراین افراد و جوامع، با هر انتخابی، «به-بستان» می‌کنند. بهترین گزینه از نظر منافع را انتخاب می‌کنند و «گزینه بعدی» و ده‌ها انتخاب دیگری را که در ذهن، از بالا به پایین، مرتب کرده بودند، از دست می‌دهند. متأسفانه برخی، «هزینه فرصت» را در محاسبات هزینه-فایده خود، در نظر نمی‌گیرند.

نکته

وقتی در زمین خودمان گندم می‌کاریم و از کشت پنبه صرف نظر می‌کنیم، یعنی:

هزینه فرصت از دست رفته = کشت پنبه

در کل، هزینه فرصت برابر است با پنبه و هر محصول دیگری که می‌توانستیم از زمین به دست آوریم.

هزینه فرصت، برای این دانش آموز که از میان درسهایش، مطالعه اقتصاد را انتخاب کرده است، «خواندن درس فلسفه و منطق» است.

هزینه فرصت، برای این دانش آموز درسخوان، «بازی فوتبالی» است، که از دست داده است.

هنگامی که انتخاب‌های فرد، با اعداد و ارقام، همراه است، فرد باید با مشورت و مطالعه و با محاسبه «منافع فروش» آن‌ها، در پایان کار، بهترین انتخاب را انجام دهد. به مثال زیر، دقت کنید:

حالت اول: فردی، سرمایه نقدی خود، به مبلغ ۱۰۰ میلیون تومان را به خرید اوراق مشارکت با سود ۲۰ درصد اختصاص داده است، در حالی که می‌توانست آن را به‌عنوان «سپرده مدت‌دار» در بانک، پس‌انداز کند و از سود ۲۲ درصدی آن برخوردار شود. هزینه فرصت از دست رفته «خرید اوراق مشارکت» را برای این فرد، محاسبه کنید.

$$\text{سود بدست آمده از خرید اوراق مشارکت} = 100/000/000 \times \frac{20}{100} = 20/000/000$$

$$\text{سود بدست آمده از پس‌انداز} = 100/000/000 \times \frac{22}{100} = 22/000/000$$

$$\text{هزینه فرصت از دست رفته} = 22/000/000 - 20/000/000 = 2/000/000$$

۲/۰۰۰/۰۰۰ هزینه فرصت برای این فرد است که بهترین انتخاب را انجام نداده است زیرا انتخاب دوم، می‌توانست ۲ میلیون تومان سود بیش‌تر، برایش داشته باشد که از دست داده است.

حالت دوم: هنگامی که چند انتخاب در مقابل فرد قرار دارد، باید انتخاب خود را با بهترین انتخابی که می‌توانست انجام دهد، مقایسه کند:

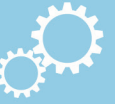
۱- فردی سرمایه‌ی نقدی خود به مبلغ ۱۰۰ میلیون تومان را به خرید اوراق مشارکت با سود ۲۰ درصد اختصاص داده است.

۲- در حالی که می‌توانست یا آن را به عنوان سپرده‌ی مدت‌دار با سود ۲۲ درصدی پس‌انداز کند.

۳- یا با خرید اسناد خزانه‌ی دولتی ۱۸ درصد سود ببرد.

روشن است برای یافتن «هزینه‌ی فرصت از دست‌رفته» باید سود خرید اوراق مشارکت را با سود «سپرده‌ی مدت‌دار» مقایسه کند که بیش‌تر از سود «اسناد خزانه» است. (مانند مثال بالا)

$$\text{هزینه‌ی فرصت از دست رفته‌ی فرد} = 22/000/000 - 20/000/000 = 2/000/000$$

حالت سوم: هنگامی که سود انتخاب‌ها، برخی عددی است و برخی قابل مطرح کردن با اعداد و ارقام نیست:

فردی دارای یک دستگاه ویلای شخصی است که در برخی مواقع سال از آن استفاده می‌کند در حالی که می‌توانست آن را ماهیانه $1/000/000$ تومان اجاره دهد. هزینه‌ی فرصت از دست رفته‌ی این شخص در ماه چقدر است؟

روشن است که در این حالت، کل آن مبلغی که از دست داده است یعنی « $1/000/000$ تومان» هزینه‌ی فرصت اوست.

توجه: توضیح بیش‌تر این مطلب در صفحه‌ی ۳۷ آمده است.

تألیفی

۱- محرک انسان برای تلاش و فعالیت چیست؟

(۱) نیازهای انسانی (۲) نیازهای مادی انسان (۳) نیازهای معنوی انسان (۴) نیازهای اساسی انسان

۲- نیازهای انسانی مراتبی دارد. به طور طبیعی، اولین مرتبه از نیازهای اولیه زندگی است. مانند

(۱) مادی - غذا، آب سالم، سرپناه، امنیت (۲) مادی - غذا، آب، مسکن، دین

(۳) معنوی - امنیت، دین، فرهنگ، اخلاق (۴) مادی و معنوی - غذا، آب، امنیت، دین

۳- نیازهای انسان به نیازهای مادی محدود نمی‌شود بلکه نیازهای ، ، ، ، ، ، ، از جمله نیازهایی است که بدون رفع آنها به نمی‌رسد.

(۱) روحی، معنوی، علم، فرهنگ، امنیت، دین، اخلاق - کمال خود

(۲) عاطفی، روحی، علم، هنر، فرهنگ، دین و اخلاق، تعامل با انسان - کمال خود

(۳) روحی، معنوی، علم، فرهنگ، امنیت، دین، اخلاق - رضایت

(۴) عاطفی، روحی، علم، هنر، فرهنگ، دین و اخلاق، تعامل با انسان‌ها - رضایت

۴- انسان موجودی است؛ به همین علت، با برآورده شدن پاره‌ای از نیازهایش، احساس بی‌نیازی به او دست نمی‌دهد، بلکه نیازهای تازه‌ای در او شکل می‌گیرد. اگر انسان در نیازهای مادی و حیوانی خود متوقف شود مانند تشنه‌ای که با خوردن آب دریا، تشنه‌تر می‌شود.

(۱) کمال‌جو - کمال‌جویی به سیری‌ناپذیری تبدیل می‌شود. (۲) سیری‌ناپذیر - به احساس رضایت نمی‌رسد.

(۳) سیری‌ناپذیر - سیری‌ناپذیرتر می‌شود. (۴) کمال‌جو - در نهایت به احساس رضایت نمی‌رسد.

۵- اگر انسان در رفع نیازهای طبیعی خود، مراتب نیازها را به خوبی طی نکند و در یک مرتبه متوقف بماند تا پی‌گیری نیازهای کاذب یا زیاده‌روی در رفع نیازهای مادی موجب می‌شود.

(۱) به کمال‌جویی موردنظر خود نمی‌رسد - احساس رضایت کند - انحراف انسان به بیراهه

(۲) به خلق نیازهای کاذب برای خود اقدام می‌کند - حس کمال‌جویی خود را سیراب کند - توقف یا انحطاط انسان

(۳) به کمال‌جویی موردنظر خود نمی‌رسد - احساس رضایت کند - انحراف انسان به بیراهه

(۴) به خلق نیازهای کاذب برای خود اقدام می‌کند - حس سیری‌ناپذیری خود را ارضا کند - توقف یا انحطاط انسان

۶- خداوند، منابع و امکانات طبیعی را قرار داده است تا با رفع نیازهای خود و هم‌نوعانش

(۱) به امانت، در اختیار جانشین خود - حس سیری‌ناپذیری خود را، ارضا کند.

(۲) به میزان محدود، در اختیار انسان - مأموریتی را که دارد، به جا آورد.

(۳) به میزان محدود، در اختیار انسان - حس سیری‌ناپذیری خود را، ارضا کند.

(۴) به امانت، در اختیار جانشین خود - مأموریتی را که دارد، به جا آورد.

۷- چرا انسان نمی‌تواند همه آنچه را که می‌خواهد، همزمان و همیشه داشته باشد و ناچار به «انتخاب» است؟

(۱) منابع در دسترس انسان هر چقدر هم که زیاد باشد، محدود است - منابع، هم مصارف متعدد دارد و هم با روش‌های مختلف می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

(۲) منابع در دسترس انسان، هر چه هم که زیاد باشد، محدود است - باید ابتدا نیازهایی را که اولویت دارند، برطرف کند.

(۳) منابع، هم مصارف متعدد دارد و هم با روش‌های مختلف، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد - ابتدا باید نیازهایی را که اولویت دارند، برطرف کند.

(۴) ابتدا باید نیازهایی را که اولویت دارند، برطرف کند - منابع در دسترس انسان هر چقدر هم که زیاد باشد، باز محدود است.

۸- دو محدودیتی که برای انسان وجود دارد و وضعیت «کمیابی» را به وجود می‌آورد، چیست؟

- ۱) منابع در دسترس انسان هر قدر هم زیاد باشد، باز محدود است - منابع، هم مصارف متعدد دارد و هم با روش‌های مختلف می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.
- ۲) منابع در دسترس انسان، هر چقدر هم که زیاد باشد، باز محدود است - انسان باید ابتدا نیازهایی را که اولویت دارند، برطرف کند.
- ۳) منابع، هم مصارف متعدد دارد و هم با روش‌های مختلف، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد - انسان ابتدا باید نیازهایی را که اولویت دارند را برطرف کند.
- ۴) انسان باید ابتدا، نیازهایی را که اولویت دارند، برطرف کند - منابع در دسترس انسان، هر چقدر هم زیاد باشد، باز محدود است.

۹- در استفاده از منابع طبیعی، چه نکاتی را باید رعایت کرد؟

- ۱) محدود بودن منابع - بهره‌برداری به روش درست
 - ۲) محدود بودن منابع - عدالت بین نسلی
 - ۳) حفظ و صیانت از آن‌ها - عدالت بین نسلی
 - ۴) حفظ و صیانت از آن‌ها - بهره‌برداری به روش درست
- ۱۰- انسان به حکم فطرت، در هر انتخابی به دنبال و است. البته ممکن است در اشتباه کند و انتخاب نادرستی داشته باشد ولی در مورد هیچ‌گاه اشتباه نمی‌کند.
- ۱) بیش‌ترین منافع، کم‌ترین هزینه و زیان - تشخیص دقیق منافع و هزینه‌ها - روش انتخاب (هزینه - فایده)
 - ۲) بیش‌ترین منافع، کم‌ترین هزینه و زیان - روش انتخاب (هزینه - فایده) - تشخیص دقیق منافع و هزینه‌ها
 - ۳) عقلانیت، منافع بلندمدت - تشخیص دقیق منافع و هزینه‌ها - روش انتخاب (هزینه - فایده)
 - ۴) عقلانیت، منافع بلندمدت - روش انتخاب (هزینه - فایده) - تشخیص دقیق منافع و هزینه‌ها
- ۱۱- انسان عقلانیت محدود دارد، مثلاً ممکن است با نگاهی کوتاه‌مدت، صرفاً منافع مادی را ببیند و در انتخاب خود عقلانی رفتار نکند و

- ۱) انتخاب اشتباه کند، مانند فردی که منافع کوتاه‌مدت را نمی‌بیند.
 - ۲) انتخاب درست کند، مانند تولیدکننده‌ای که از کیفیت محصول خود، می‌کاهد.
 - ۳) منافع کم و کوتاه‌مدت را، جایگزین منافع بلندمدت کند.
 - ۴) منافع بلندمدت را ببیند مانند برداشت بی‌رویه از جنگل‌ها و آب‌های زیرزمینی
- ۱۲- کدام جمله زیر مفهوم «قابلیت مصارف متعدد» منابع و امکانات را می‌رساند؟
- ۱) منابع، هم امکان استفاده‌های متعدد دارد و هم با روش‌های مختلف، می‌توان از آن‌ها استفاده کرد.
 - ۲) اگر زمین‌ها را به تولید پنبه اختصاص دهیم از تولید محصولات منتج از پنبه صرف‌نظر شده است.
 - ۳) زمین‌های کشاورزی را هم می‌توان به زیر کشت پنبه برد و هم برای تهیه غذا، در آن گندم کاشت.
 - ۴) معادن زیرزمینی را هم می‌توان مستقیم صادر کرد و هم می‌توان به روش‌های مختلف، آن را استخراج کرد.

۱۳- «هدف» علم اقتصاد چیست؟

- ۱) رفع مشکلات سیاسی و حفظ استقلال
 - ۲) راهنمایی انسان برای انتخاب بهترین روش استفاده از منابع و امکانات
 - ۳) ایجاد رابطه بین عوامل تولید و منابع محدود و نیازهای نامحدود انسان
 - ۴) افزایش دانش فنی بشر در بهره‌برداری از منابع و امکانات
- ۱۴- یکی از علت‌های توجه اسلام به اقتصاد است.
- ۱) اهمیت روزافزون اقتصاد و تأثیر اقتصاد بر همه جنبه‌های زندگی فرد و جامعه
 - ۲) محدود کردن نیازهای انسان و پرهیز از مصرف‌گرایی و تأکید بر قناعت
 - ۳) ارزش دانستن رشد و تعالی فکری و روحی انسان در کنار نیازهای مادی
 - ۴) استفاده درست از منابع و امکانات و جلوگیری از به کار بردن منابع برای کشتار و جنگ‌افروزی

۱۵- کدام یک از کالاهای زیر «کالای واسطه‌ای» است؟

- ۱) دستگاه ضبط صوت
- ۲) نان
- ۳) آرد
- ۴) کتاب درسی

۱۶- کدام یک از موارد زیر «خدمات واسطه‌ای» است؟

(۱) مؤسسات آموزشی (۲) شرکت‌های مشاور حقوقی (۳) شرکت‌های بازرگانی (۴) درمانگاه‌ها و بیمارستان‌ها

□ ۱۷- وقتی در زمینی تصمیم به کشت پنبه می‌گیریم، هزینه فرصت آن

(۱) پنبه‌ای است که کاشته‌ایم.

(۲) محصول گندم است.

(۳) محروم شدن از منافع دومین انتخاب خوب است که می‌توانستیم انجام دهیم.

(۴) محصول گندمی است که نکاشته‌ایم.

■ ۱۸- تولیدکننده‌ای می‌تواند سه کالای A، B و C را بدون هیچ هزینه‌ای تولید کند. او برای تولید کالای A که به قیمت ۱۰

ریال به فروش می‌رسد از تولید کالای B که قیمت آن ۲۰ ریال است صرف‌نظر کرده است. این تولیدکننده باید کالای C را چند

ریال به فروش برساند تا هزینه فرصت برابر صفر شود؟

(۱) ۱۰ (۲) ۳۰ (۳) ۴۰ (۴) ۵۰

■ ۱۹- در مثال بالا، هزینه فرصت برای کالای A به ترتیب در مقابل B و C برابر است با:

(۱) ۱۰ و ۱۰ (۲) ۲۰ و ۱۰ (۳) ۱۰ و صفر (۴) ۳۰ و ۱۰

■ ۲۰- در مثال بالا اگر هزینه تولید کالای A، ۷ ریال و هزینه تولید B، ۵ ریال باشد، هزینه فرصت (از دست رفته) برای A:

(۱) ۷۰ ریال است (۲) ۲۰ ریال است (۳) ۱۵ ریال است (۴) ۱۲ ریال است

■ ۲۱- اگر هزینه ساخت یک نیروگاه برق برابر با هزینه ساخت سه کارخانه سیمان‌سازی باشد، کدام جمله زیر غلط است؟

(۱) هزینه فرصت ساخت یک کارخانه سیمان یک سوم ساخت یک نیروگاه است.

(۲) ساخت یک نیروگاه دارای هزینه فرصت بیش‌تری نسبت به ساخت یک کارخانه سیمان است.

(۳) هزینه فرصت ساخت سه کارخانه سیمان برابر با ساخت یک نیروگاه است.

(۴) هزینه فرصت نیروگاه برق با هزینه فرصت کارخانه سیمان‌سازی برابر است.

□ ۲۲- کدام یک از موارد زیر، مفهوم «هزینه فرصت» را می‌رساند؟

(۱) هزینه‌هایی که صرف خرید کالاهای لوکس و تجلی و غیرضروری می‌شود.

(۲) هزینه کارگر و مواد اولیه‌ای که تولیدکنندگان برای تولید خود می‌پردازند.

(۳) هزینه‌هایی که تولیدکنندگان صرف خرید کالاهای سرمایه‌ای می‌کنند، در حالی که می‌توانند قیمت کالایشان را افزایش دهند.

(۴) دانشجوی پزشکی که ۶ سال درس می‌خواند، در حالی که می‌توانست کار کرده و درآمد کسب کند.

■ ۲۳- تحصیلات تکمیلی فوق‌لیسانس فردی ۲ سال طول می‌کشد، در حالی که اگر با مدرک لیسانس کار کند می‌تواند ماهیانه

۴۰۰ هزار تومان درآمد داشته باشد. اگر او تصمیم به درس خواندن بگیرد هزینه فرصت برایش برابر است با:

(۱) ۹/۶۰۰/۰۰۰ تومان (۲) ۸۰۰/۰۰۰ تومان (۳) ۱/۰۰۰/۰۰۰ تومان (۴) صفر

□ ۲۴- کشوری که وضعیت اقتصادی آن نابسامان باشد

(۱) روحیه وارستگی از خواسته‌ها، پیدا می‌کند. (۲) از نظر مادی و معنوی آسیب‌پذیر است

(۳) روحیه بی‌اعتنایی به منابع و امکانات و پیشرفت پیدا می‌کند. (۴) آسیب‌پذیر بوده دچار بحران‌های اجتماعی و سیاسی می‌شود.

□ ۲۵- اگر جامعه‌ای به فکر حفظ استقلال سیاسی و فرهنگی خود است باید:

(۱) به فرهنگ ملی خود اتکا کرده، مسیر آینده‌اش را تعیین کند. (۲) تحت تأثیر فرهنگ مهاجم شرق و غرب قرار نگیرد.

(۳) به رشد و پیشرفت اقتصادی خود توجه کند. (۴) از مصرف‌گرایی پرهیز کرده و بر قناعت تأکید کند.

□ ۲۶- از ویژگی‌های مهم اسلام این است که عبادت را صرفاً به رابطه فرد با خدا، محدود نمی‌کند بلکه

(۱) در پی سعادت واقعی، دنیا و آخرت را همراه با هم، مورد توجه قرار می‌دهد.

(۲) اخلاق و احکام اقتصادی، چراغ راه و تکمیل‌کننده عقلانیت اقتصادی است.

(۳) به همه ارتباطات، از جمله روابط اقتصادی افراد با هم، رنگ عبادت می‌زند.

(۴) رفع مشکلات اقتصادی را در گروی عمل به آموزه‌های الهی می‌داند.

- ۲۷- کشاورزی که نمی‌تواند، برای کشت، همزمان دو محصول را انتخاب کند، هزینه فرصت از دست رفته انتخاب گزینه اول او است که مفهومی اقتصادی است و معمولاً در محاسبات هزینه، فایده
 (۱) منافع گزینه دوم - محاسبه نمی‌شود.
 (۲) انتخاب گزینه اول - لحاظ می‌شود.
 (۳) منافع گزینه دوم - لحاظ می‌شود.
 (۴) انتخاب گزینه اول - محاسبه نمی‌شود.
- ۲۸- آیا ممکن است با گذشت زمان، تمام نیازهای انسان برطرف شود و دیگر او محرکی برای ادامه فعالیت نداشته باشد؟
 (۱) بله، اگر نیازهای اساسی انسان برطرف شود، دیگر انگیزه‌ای برای فعالیت نخواهد داشت.
 (۲) خیر، چون با گذشت زمان علم پیشرفت می‌کند.
 (۳) بله، چون ارتقای سطح زندگی حدّ معینی دارد.
 (۴) خیر، چون با برآورده شدن هر نیاز، نیاز جدیدی مطرح می‌شود و انسان، کمال جوست.
- ۲۹- ملاک «بهترین روش و بهترین محل و بهترین استفاده از منابع و امکانات» کدام است؟
 (۱) تولید نیازهای اساسی و کالاهایی که اولویت دارند.
 (۲) به دست آوردن بیشترین تولید و بالاترین سطح رفاه
 (۳) رفع نیازهای نامحدود انسان و استفاده درست از منابع
 (۴) محدود کردن نیازها و دوری از مصرف‌گرایی
- ۳۰- چرا منابع و امکانات جهان برای رفع نیازهای انسان، محدود است؟
 (۱) کمبود زمین‌های مرغوب و نزدیک به تجمع انسان‌ها، ناشناخته بودن ذخایر، محدود بودن دانش فنی بشر - استفاده بی‌رویه در قرن گذشته
 (۲) قابلیت مصارف متعدد منابع، نامحدود بودن نیازهای انسان - منابع، هر قدر هم زیاد باشد باز محدود است.
 (۳) ارزش بودن مصرف‌گرایی در جوامع غیراسلامی و تأکید بر مظاهر مادی زندگی - اسراف و تبذیر در مصرف
 (۴) استفاده نادرست از منابع و به کار بردن آن‌ها در جنگ‌افروزی و کشتار
- ۳۱- رادیوی ضبط و آینه و صندلی‌های کالاهای واسطه‌ای محسوب می‌شوند.
 (۱) وارداتی - منزل (۲) اتوبوس - آشپزخانه (۳) خودرو - اتوبوس (۴) منزل - خودرو
- ۳۲- کالاهایی که خانواده‌ها (مصرف‌کنندگان) خریداری می‌کنند، کالاهای می‌باشد.
 (۱) مصرفی تجملی و یا ضروری
 (۲) مصرفی یا واسطه‌ای و یا ضروری
 (۳) واسطه‌ای یا ضروری و لوکس
 (۴) سرمایه‌ای یا مصرفی و یا تجملی
- ۳۳- تولیدکنندگان همواره خریدار کالاهای می‌باشند.
 (۱) سرمایه‌ای و ضروری (۲) واسطه‌ای و ضروری (۳) مصرفی و سرمایه‌ای (۴) واسطه‌ای و مواد اولیه
- ۳۴- کدام یک از موارد زیر، علت مطرح شدن «مسئله انتخاب» در زندگی انسان و علم اقتصاد نمی‌باشد؟
 (۱) انسان با برآورده شدن هریک از نیازهایش، نیاز جدیدی برایش مطرح می‌شود.
 (۲) منابع و امکانات در دسترس انسان، قادر به رفع نیازهای او نیستند.
 (۳) منابع در دسترس انسان، کاربردهای گوناگون دارد.
 (۴) انسان باید ابتدا آن گروه از نیازهای خود را که اولویت بیش‌تری دارند، برطرف سازد.
- ۳۵- با گسترش تمدن بشری اندیشه اقتصادی بشر تکامل یافته و به عنوان در جایگاه یکی از مهم‌ترین معارف بشری و علوم دانشگاهی قرار گرفت و به علت عمق علمی زیادی که دارد و نیاز مؤسسات مختلف،
 (۱) ریاضی - اهمیت زیادی دارد.
 (۲) علم اقتصاد - بازار کار خوبی دارد.
 (۳) جامعه‌شناسی - اهمیت زیادی دارد.
 (۴) اندیشه اقتصادی - بازار کار خوبی دارد.

۳۶- تصمیمات اقتصادی انسان، عمدتاً ریشه در دارد و نتیجه تلاش فکری انسان درباره استفاده از امکاناتش، پدید آمدن است.

- (۱) نیازها و خواسته‌های نامحدود او - اندیشه اقتصادی
(۲) منابع طبیعی و عوامل تولید محدود - اندیشه اقتصادی
(۳) نیازها و خواسته‌های نامحدود او - علم اقتصاد
(۴) منابع و عوامل تولید محدود - علم اقتصاد

۳۷- گروه‌های بازیگر و فعال در عرصه اقتصاد عبارتند از:

- (۱) تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان، صادر و واردکنندگان و (بازیگران خرد و کلان)
(۲) مصرف‌کنندگان، عرضه‌کنندگان، دولت‌ها (بازیگران کلان)
(۳) خانوارها، بنگاه‌های اقتصادی، مؤسسات غیرانتفاعی یا خیریه‌ها (بازیگران خرد)، سازمان‌های بین‌المللی، دولت‌ها (بازیگران کلان)
(۴) تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان (بازیگران خرد)، دولت‌ها، (بازیگران کلان) و سازمان‌های بین‌المللی

۳۸- کدام یک از موارد زیر، از وظایف دولت در عرصه اقتصاد، محسوب نمی‌شود؟

- (۱) ایجاد نظم و انضباط، نظارت بر عملکرد اقتصاد و مدیریت اقتصاد داخلی.
(۲) ملزم کردن بنگاه‌های خصوصی به رعایت ضوابط و افزایش سطح کیفیت کالاها و اصول بهداشت.
(۳) اعمال سیاست‌هایی برای رونق تولید یک کالا و از بین بردن بیکاری در یک بخش.
(۴) کمک به رونق روابط اقتصادی بین کشورها و حفظ حقوق همه طرف‌های درگیر.
- ۳۹- وظیفه سازمان‌های اقتصادی بین‌المللی، به عنوان یکی از بازیگران عرصه اقتصاد، عبارت است از

- (۱) فعالیت و نظارت و کمک به رونق روابط اقتصادی بین کشورها و حفظ حقوق طرف‌های درگیر در تجارت جهانی.
(۲) مدیریت و هدایت اقتصاد داخلی کشورها و انجام نقش نظارتی در اقتصاد جهان.
(۳) اعمال سیاست‌هایی برای رونق تولید یک کالا و کاهش بیکاری در یک بخش.
(۴) ملزم کردن بنگاه‌های تولیدی به افزایش سطح کیفیت کالاها و رعایت اصول بهداشت.

■ ۴۰- کالا مفهومی اقتصادی است، بنابراین اشیایی که کالا به شمار نمی‌روند.

- (۱) فیزیکی نیستند
(۲) نامحدودند
(۳) در بازار خرید و فروش نمی‌شوند
(۴) نیاز انسان را برآورده نمی‌کنند

□ ۴۱- تعریف علم اقتصاد، دربرگیرنده چه نکاتی است و خود را به مطالعه چه موارد دیگری، موظف می‌داند؟

- (۱) هزینه فرصت، نامحدود بودن نیازها، محدود بودن منابع - تغییر در اطلاعات، انگیزه‌ها، توانایی‌ها، توزیع برابر یا نابرابر بر فرصت‌ها، تصمیمات دیگران
(۲) نامحدود بودن نیازها، محدود بودن منابع، قابلیت مصارف متعدد منابع. - مصرف، توزیع، تجارت، قیمت، فقر
(۳) نامحدود بودن منابع و امکانات، محدود بودن نیازها، هزینه فرصت. - تغییر در اطلاعات، انگیزه‌ها، توانایی‌ها، توزیع برابر یا نابرابر فرصت‌ها، تصمیمات دیگران
(۴) مدیریت رفتارهای جمعی و فردی، محدود بودن منابع، نامحدود بودن نیازها. - مصرف، توزیع، تجارت، قیمت، فقر

۴۲- علم اقتصاد، انتخاب بشر را به صورت رابطه بین منابع محدود و نیازهای نامحدود مطالعه کرده و با ارائه بهترین انتخاب‌ها

- (۱) بهترین روش استفاده از منابع را به کار می‌گیرد.
(۲) سطح رفاه و برخورداری افراد جامعه از امکانات مادی را افزایش می‌دهد.
(۳) انسان را در به کارگیری بهترین روش استفاده از منابع راهنمایی می‌کند.
(۴) رفتارهای فردی و جمعی انسان را مدیریت می‌کند.

□ ۴۳- از نظر اسلام، فردی که برای ارتقای سطح زندگی خانواده‌اش می‌کوشد

- (۱) مانند کسی است که در راه خدا جهاد می‌کند. (۲) برای رفع فقر و رسیدن به رفاه تلاش می‌کند.
(۳) به دنبال ارتقای معنوی و خداگونه شدن نیست. (۴) بی‌اعتنایی به مسایل دنیوی و اقتصادی را قبول ندارد.

□ ۴۴- آن چه انسان با پول خریداری کرده و نیازهایش را برطرف می‌کند ولی فیزیکی و قابل لمس نیست، نام دارد.

- (۱) کالای واسطه (۲) کالای سرمایه‌ای (۳) خدمات (۴) هزینه فرصت

۴۵- ضروری یا تجملی بودن کالا، مفهومی اقتصادی است که و مصرف‌کننده، میزان اهمیت کالا یا (میزان ضروری و تجملی بودن کالا) را با حساسیت خود نسبت به قیمت کالا، نشان می‌دهد مثلاً اگر فردی با وجود بالا رفتن زیاد قیمت کالا کالای

(۱) از فردی به فرد دیگر، از زمانی به زمان دیگر و از جامعه‌ای به جامعه‌ای دیگر متفاوت است - مصرف خود را تغییر ندهد، «کالایی

ضروری» است و اگر با کوچکترین تغییر قیمت، مصرف خود را تغییر دهد، «کالای لوکس و تجملی» است.

(۲) از فردی به فرد دیگر، از زمانی به زمان دیگر و از جامعه‌ای به جامعه‌ای دیگر متفاوت است - مصرف خود را تغییر ندهد «کالای

لوکس و تجملی» است و اگر با کوچکترین تغییر قیمت، مصرف خود را تغییر دهد، «کالای ضروری» است.

(۳) برای تأمین نیازهای کم اهمیت‌تر یا نیازهای اولیه، مصرف می‌شود - مصرف خود را تغییر ندهد، «کالای لوکس و تجملی» است

و اگر تغییر دهد، «کالای ضروری» است.

(۴) برای تأمین نیازهای اولیه و یا نیازهای کم‌اهمیت‌تر، مصرف می‌شود - حساسیت زیادی نشان ندهد، «کالای لوکس و تجملی»

است و اگر حساسیت نشان دهد، «کالای ضروری» است.

۴۶- آنچه که برای اقتصاددانان مهم است، رشد توانایی و قابلیت‌های بازیگران اقتصاد در و است که با

تقسیم کار درست و تعامل، همکاری و هم‌افزایی بیش‌تر، فعالیت‌های و

(۱) عرصه داخلی، عرصه خارجی - فردی، جمعی خود را مدیریت کنند.

(۲) بخش خدمات، بخش تولید - یکدیگر را خنثی نکنند، مانند یک گروه موفق عمل کنند.

(۳) بخش خدمات، بخش تولید - فردی، جمعی خود را مدیریت کنند.

(۴) عرصه داخلی، عرصه خارجی - یکدیگر را خنثی نکنند، مانند یک گروه موفق عمل کنند.

۴۷- کالاهایی که در طول زمان، خدمات ارائه شده آن‌ها توسط بنگاه‌های تولیدی، مورد مصرف قرار می‌گیرد، نام دارد.

- (۱) مصرفی بادوام (۲) سرمایه‌ای (۳) بادوام (۴) واسطه‌ای

□ ۴۸- لوستر یک کالای و یخچال یک کالای محسوب می‌شود.

- (۱) تجملی، مصرفی بادوام (۲) مصرفی، بادوام (۳) گران‌قیمت، سرمایه‌ای (۴) تجملی، سرمایه‌ای

■ ۴۹- هریک از موارد: «مشاور حقوقی، دارو، لوستر، لامپ تصویر» چه نوع کالا یا خدمتی محسوب می‌شود؟

(۱) نهایی، ضروری، تجملی، واسطه‌ای (۲) مصرفی، ضروری، مصرفی، تجملی

(۳) واسطه‌ای، مصرفی، تجملی، واسطه‌ای (۴) سرمایه‌ای، مصرفی، تجملی، مصرفی

■ ۵۰- یک دانش‌آموز از تعطیلاتی که پیش از برگزاری آزمون داشت برای رفع اشکالات خود در درس اقتصاد استفاده کرده

است، «هزینه فرصت» برای این دانش‌آموز چیست؟

(۱) گرفتن نمره خوب از درس اقتصاد (۲) نخواندن درس فلسفه

(۳) خواندن درس فلسفه (۴) گرفتن نمره کم‌ترین از درس‌های دیگر

۵۱- تولیدکننده‌ای برای تولید کالای A که قیمت فروش آن ۴۰۰ ریال و هزینه تولیدش ۱۰۰ ریال است، از تولید کالای B با هزینه تولید ۲۵۰ ریال، صرف نظر کرده است. برای این که هزینه فرصت او صفر شود کالای B را چند بفروشد؟

- (۱) ۵۰۰ ریال (۲) ۵۵۰ ریال (۳) ۶۰۰ ریال (۴) ۶۵۰ ریال

۵۲- فردی ۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال، سرمایه نقدی خود را به خرید اوراق مشارکت با سود ۲۰٪ اختصاص داده است. در حالی که خرید طلا به مبلغ ۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال، افزایش قیمت سالانه‌ای به میزان ۱۲۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال را به دنبال داشت، هزینه فرصت این فرد چقدر است؟

- (۱) ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال (۲) ۲۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال (۳) ۳۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال (۴) ۴۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال

سراسری

۵۳- کدام کالا به عنوان کالای واسطه‌ای محسوب می‌شود؟ (سراسری ۷۲)

- (۱) ابزارآلات (۲) ساختمان (۳) ماشین‌آلات (۴) قطعات

۵۴- کمپایی از نقطه نظر اقتصادی بدین معناست که میزان و امکانات برای پاسخگویی به نیازهای بشر محدود است. (سراسری ۷۴)

- (۱) توانایی - محدود (۲) توانایی - نامحدود
(۳) عدم توانایی - محدود (۴) عدم توانایی - نامحدود

۵۵- کالاهایی که به تنهایی و به خودی خود قابل استفاده نیستند، کالاهای نام دارند؟ (سراسری ۷۹)

- (۱) سرمایه‌ای (۲) غیراقتصادی (۳) مصرفی (۴) واسطه‌ای

۵۶- اگر بپذیریم که انسان موجودی است کمال‌جو، مرتفع شدن قسمتی از احتیاجاتش منجر به در او می‌شود. (سراسری ۸۴)

- (۱) شکل‌گیری نیازهای جدید (۲) به وجود آمدن احساس بی‌نیازی و رضایت
(۳) شکل‌گیری عطش کم‌تر برای رفع نیازهای جدید (۴) گذشت از نیازهای تازه شکل‌یافته و حذف آن‌ها

۵۷- بهترین روش استفاده از منابع و امکانات کدام است؟ (سراسری ۸۵)

- (۱) به کارگیری منابع و امکانات موجود در حد رفع نیازهای داخلی جامعه.
(۲) استفاده کم‌تر از آن‌ها به استناد این که منابع به آیندگان نیز تعلق دارد.
(۳) کسب بیش‌ترین «میزان تولید» از منابع موجود و فراهم‌آوری سطح بالاتری از رفاه انسان.
(۴) استفاده از آن‌ها برای «نیازهای نامحدود مادی» جامعه که در نتیجه منجر به تأمین رفاه عمومی خواهد شد.

۵۸- اگر زمینی را به کشت «پنبه» اختصاص دهیم، عملاً از گندمی که می‌توانستیم از آن برداشت کنیم صرف نظر کرده‌ایم، یا اگر پولمان را به خرید «لباس و سایر ملزومات» اختصاص دهیم از خرید «کتاب» و نفعی که از آن می‌توانستیم ببریم محروم شده‌ایم در این رابطه، کدام یک «هزینه فرصت از دست رفته» تلقی می‌شود؟ (سراسری ۸۸)

- (۱) «خرید لباس» که نیازی به خرید آن نبوده است.
(۲) «میزان پنبه» که از آن استفاده لازم را نبرده‌ایم.
(۳) «میزان محصول گندم» که از آن صرف نظر کرده‌ایم.
(۴) «سایر ملزومات» که غالب آن‌ها اضافه و غیرقابل استفاده بوده است.

- ۵۹- کدام گزینه، مبین پاسخ درست و کامل پرسش‌های زیر است؟ (سراسری ۹۳)
- الف) در رابطه «با واقعیت» کدام مورد نادرست است؟
- ب) «تفکر اسلامی» رشد و تعالی فکری و روحی انسان را ارزش می‌داند. بدین سبب «جامعه اسلامی» باید با صرف امکانات کافی در جهت رشد و تعالی انسان، اسباب پیشرفت او را فراهم سازد. برای تحقق این امر، لازم است.
- ج) اگر جامعه‌ای به دنبال حفظ استقلال سیاسی و فرهنگی خود است باید به: «.....» به مثابه یکی از مهم‌ترین ابزارها، در این مسیر توجه کند.
- د) نیازهای انسان، از چه طریقی برطرف می‌شود؟
- ه) آن‌چه که انسان در مقابل «پول» خریداری می‌کند و به وسیله آن نیازهایش را برطرف می‌سازد.
- ۱) الف) نیازهای انسان «نامحدود» است. ب) سرمایه‌گذاری‌های ارزنده‌ای در جهت «بنیاد» تأسیسات اقتصادی و صنعتی صورت گیرد ج) استفاده گسترده از منابع و امکانات اقتصادی د) کسب ثروت و استفاده از آنها ه) کالای مصرفی است.
- ۲) الف) به یقین «ملاک بهترین بودن» آن نیست که انسان با استفاده از منابع و امکانات بتواند سطح بالاتری از رفاه یا بیش‌ترین میزان را از «تولید» بدست آورد ب) سرمایه‌گذاری‌های عظیمی برای تأسیس نهادهای فرهنگی، صورت پذیرد. ج) رشد و پیشرفت اقتصادی د) مصرف محصولات و دریافت خدمات ه) فقط در اشیای فیزیکی خلاصه نمی‌شود.
- ۳) الف) منابع و امکانات موجود، محدود است. ب) با توجه به «اهداف اقتصادی اسلام» جلوی افزایش بی‌رویه استفاده از منابع اقتصادی به طور گسترده، گرفته شود. ج) استفاده از تکنولوژی مدرن و گسترش ارتباط علمی و فنی خود یا ممالک پیشرفته جهان د) داشتن درآمد و هزینه کردن آن‌ها ه) خدمات است.
- ۴) الف) منابع و امکانات محدود، قادر به رفع نیازهای «نامحدود» انسان نیستند، لذا انسان ابتدا باید به آن گروه از نیازهای خود را که اولویت بیش‌تری دارند، پردازد. ب) تشویق و ارزش‌گذاری شایسته، از تولیدکنندگان محصولات کشاورزی و صنعتی، برای حمایت از «اقتصاد و تولید داخلی» به عمل آید. ج) سرمایه‌گذاری‌های عظیم برای تأسیس نهادهای فرهنگی در جامعه د) محصولات و مواد مختلف است.
- آزاد**
- ۶۰- در صورت عدم تناسب لازم بین منابع موجود و نیازها، کدام تصمیم اقتصادی است؟ (آزاد ۸۴)
- ۱) انتخاب
۲) حذف خواسته‌ها
۳) توسعه منابع به حد لازم و دلخواه
۴) حذف مُد
- ۶۱- علم اقتصاد به مطالعه، تخصیص بهینه منابع مادی و انسانی بین کدام دسته از نیازها و هدف‌ها می‌پردازد؟ (آزاد ۷۷)
- ۱) اجتماعی
۲) اساسی
۳) رقیب
۴) معیشتی
- ۶۲- عبارت نادرست در مورد خدمات کدام است؟ (آزاد ۷۸)
- ۱) فاقد نتیجه مجسم و ملموس است.
۲) دارای مشارکت مستقیم در امر تولید است.
۳) قابل معاوضه با یک شیء عینی است.
۴) از علل ابتدایی منشاء مالکیت است.
- ۶۳- کدام مورد در عرصه اقتصاد به عنوان موضوعی نامحدود مورد بررسی قرار می‌گیرد؟ (آزاد ۷۹)
- ۱) امکانات
۲) ثروت
۳) خواسته‌ها
۴) کالاهای مصرفی
- ۶۴- خواسته‌های مادی هر انسانی (آزاد ۸۰)
- ۱) محدود است.
۲) تأمین همه آن‌ها ممکن است.
۳) متمایز از خواسته‌های دیگران است.
۴) تأمین آن‌ها به گونه‌ای مشابه با دیگران امکان‌پذیر است.